

Asim Delibašić

FRITHJOF SCHUON

izlagatelj univerzalnih božanskih istina

Rezime

Namjera nam je u ovom tekstu predstaviti ličnost jednoga od najvećih izlagatelja univerzalnih i vječnih božanskih istina u posljednjim, jevni saatskim, vremenima, u svijetu otuđenom od Istine i od Boga, Frithjofa Schuona. Rođen je u obitelji germanskog porijekla. Njegov otac, Paul Schuon, koncertni violinista i profesor na konzervatoriju u Bazelu, bio je čovjek veoma širokih pogleda i s dubokim interesom za tradicionalne kulture i religije Istoka. Upravo kroz ovaj afinitet i zanimanje svoga oca, Frithjof Schuon se u ranom djetinjstvu susreo sa Bhagavad-Gitom i Kur'anom što je imalo velikog utjecaja na njegovo intelektualno-duhovno sazrijevanje.

Jedan od najvećih izlagatelja univerzalnih i vječnih božanskih istina u posljednjim, jevni saatskim, vremenima, u svijetu otuđenom od Istine i od Boga, nesumnjivo je bio Frithjof Schuon. Rođen je pet minuta prije ponoći, 18. juna 1907. godine, u Bazelu u Švicarskoj. Te noći nad gradom je bjesnila oluja i u času njegovog rođenja grom je udario u bolnicu; u tom trenutku, svi satovi su zastali i na taj način obilježili dolazak ovog velikog mudraca i duhovnjaka koji će kroz svoj cijeli život pronositi i svjedočiti Božiju Istinu.

U svim sakralnim tradicijama i kulturama, pripadale one Zapadu ili Istoku, čovjekovo ime je znak i njegov izraz; ono je čak i neka vrsta kalupa koji tjera čovjekovu narav da se razvija u skladu sa njegovim značenjem. Stoga je Poslanik, s.a.v.s, naređivao da se djeci pri rođenju nadijevaju lijepa imena, sa lijepim značenjem, kako bi kroz cijeli svoj život nosila njihov blagoslov i kako bi se razvijala u skladu s njima. Imena koja su ovom velikom mudracu data na njegovom rođenju bila su Frithjof i Fred. Oba imena su nordijskog porijekla i njihovo značenje je slijedeće: Frithjof, grubo prevodeći, znači “onaj koji narušava mir”, dok njegovo drugo ime Fred, koje je, zapravo, skraćena verzija imena Alfred, znači “sveobuhvatni blagi mir.” Uloga Frithjofa Schuona, u svijetu u kojem se rodio, upravo je i bila takva: razrušiti lažni mir, mir koji izvire iz zaboravljanja Boga i prepuštanja bujicama profanosti i svjetovnosti i donijeti novi mir, mir koji je utemeljen na Istini samoj i koji se zasniva na objektivnosti, čestitosti i čovjekovoj borbi protiv zloćudnosti ljudske duše.

Rođen je u obitelji germanskog porijekla. Njegov otac, Paul Schuon, koncertni violinista i profesor na konzervatoriju u Bazelu, bio je čovjek veoma širokih pogleda i s dubokim interesom za tradicionalne kulture i religije Istoka. Upravo kroz ovaj afinitet i zanimanje svoga oca, Frithjof Schuon se u ranom djetinjstvu susreo sa Bhagavad-Gitom i Kur'anom za koje je bilo odjeljeno posebno mjesto u njihovoj kući.¹

Iako njegovi roditelji nisu išli redovito u crkvu, Schuon je bio pobožan i odrastao u ozračju udivljenja i ljubavi prema religiji i Bogu, i ne samo prema kršćanstvu, već prema svim religijama, jer ga je njegov otac, kako sam kaže “svojim primjerom više negoli samim riječima” podučio kako da voli i poštuje sve vjere Božije. Dok je bio u osnovnoj školi, kao maleni dječak, volio je šetati starinskim, melanholičnim ulicama duž obale rijeke Rajne, i tokom ovih šetnji sve vrijeme bi u sebi izgovarao molitve; bilo mu je sasvim prirodno da to čini i mislio je kako i sav ostali svijet čini upravo tako.²

Dani njegove mladosti bili su obilježeni i mnogim teškim dešavanjima. Kada je imao samo trinaest godina, umro mu je otac koji je predstavljao finansijsku i svaku drugu okosnicu njihove obitelji. S majkom i godinu dana starijim bratom Erichom seli se u Francusku, u Mulhouse na Alzasu, gdje

---

¹ Njegove biografske podatke preuzimamo pretežno iz knjige: Jean-Baptiste Aymard & Patrick Laude, *Frithjof Schuon: Life and Teachings*, SUNY, New York, 2004.

² Ovo je bilo jedno od očitovanja njegove velike poniznosti koja ga nikad u životu nije napustila.

se suočava s grubim nerazumijevanjem sredine koja mu se doima stranom i nepristupačnom.

Sa šesnaest godina bio je primoran napustiti školovanje kako bi mogao priskrbiti prijeko potrebna finansijska sredstava sebi i svojoj obitelji. Pošto je od najranijih dana pokazivao izuzetan slikarski talent – koji će se kasnije u njegovom životu manifestirati na predivan način – uspijeva se zaposliti kao tekstilni dizajner. Godine koje su uslijedile bile su protkane narastajućom svjesnošću da u svijetu u kojem živi nešto nedostaje, što ga je nagnalo da započne tegobnu potragu za duhovnim preporodom. Sve više se udaljavao od modernog svijeta Zapada i formalne religije i uklanjao ka tradicionalnom svijetu Istoka i metafizici. Čeznuo je za Indijom i bio posve unesen u čitanje i iščitavanje *Bhagavad-Gite*, unutarnje živeći jedino u svijetu i religiji *advaita-vedante* (učenje o ne-dvojtstvu).

Sa samo sedamnaest godina otkriva djela René Guénona koja će imati odlučujući utjecaj na njegov život, i čita njegove *Istok i Zapad, Čovjek i njegov postanak prema vedanti*, i nešto kasnije *Krizu modernog svijeta* – knjige koje su u sebi nosile snažnu i neosporivu kritiku modernog svijeta i potvrdile njegovo unutarnje odbacivanje istoga.

Sred velike ekonomske krize koja je izbila 1929, Schuon se seli u Pariz, grad kojeg će kasnije nazivati “velikom ljubavlju svoje mladosti”; bio je očaran starinskim i sanjivim ulicama oko Notre-Damea, Ile de la Citéa, i Vrtova Luksemburga, i u njima nalazio odušak. Uskoro nalazi posao i u Velikoj pariškoj džamiji počinje vježbati pisanje arapskog pisma i kaligrafije; tu ostvaruje prisan kontakt i upoznavanje sa svijetom islama.

U aprilu 1931. godine, Schuon piše svoje prvo pismo Guénonu koji je u to vrijeme živio u Kairu, bio oženjen kćerkom sufijskog šejha i poznat među domicilnim stanovništvom kao Šejh Abdu-l-Wahid Yahya. Ovo će biti početak duge i prisne korespondencije koja će trajati sve do kraja Guénonovog života.

Schuon je bio *džnani* (*arif bi-Llah* ili *gnostik*), to jeste, duhovnjak kontemplativnog temperamenta za kojeg put ka Bogu nije vodio kroz usrdnost vjere, pobožnost i mnoštvo molitvenih i nabožnih čina, nego kroz znanje, spoznaju (*gnosis* ili *marifah*) Nadosobne božanske Stvarnosti, kroz intelektualnu objektivnost ili duhovnost u najizravnijem smislu. Čovjek, kakav je bio Schuon, motrio je “sve stvari u Bogu i Boga u stvarima svim”, i time već od rođenja nosio unutarnju nadobličnu religiju Istine u svome srcu koja je samo trebala da bude ostvarena u njegovom životu.

Tragao je za duhovnim preporođenjem. Njegov primarni interes nije bila ova ili ona formalna religija,³ nego samo metafizička Istina i postupak duhovnog ozbiljenja kojeg nije mogao naći u Evropi u njegovom striktnom ezoterijskom obliku. Međutim, moglo ga se naći kao živo prisutnog u islamu, u sastavu sufizma.⁴ Usto, od svih predanja Istoka, islam je religijski oblik ponajmanje udaljen od Zapada i ponajmanje nesrodan zapadnjačkom duhu, koji u svom ezoterizmu – tom neodvojivom dijelu njegove ukupnosti – pokazuje veliku širinu i univerzalnost,⁵ i kao posljednja objava, sadrži u sebi karakteristiku potpunosti i ucjelovljenja svega što je došlo i bilo prije njega, i u tom smislu predstavlja neku vrstu obnavljanja primordijalne religije.⁶

U vezi s René Guénonom i Frithjofom Schuonom, često se pogrešno govori o konvertiranju na novu religiju ili o konvertitima. Kada je riječ o pneumatiku koji je svjestan transcendentnog jedinstva Istine u svim ortodoksnim oblicima, “konvertiranje” shvaćeno u klasičnom smislu, ne može biti slučaj. Konvertit misli kako iz tmine izlazi na svjetlost, tj. vjeruje da je njegova prethodna religija bila laž i neistina. Ni Guénon ni Schuon, nisu imali takav stav i nisu vjerovali da je religija u kojoj su ranije živjeli bila neistina. U njihovom slučaju se radije može govoriti o prelasku – iz posebnih duhovnih razloga – iz jednog okrilja u drugo, dočim su unutar sebe, bivajući svjesni nadobličnosti i bezbojnosti Istine – koja je, u suštini, oduvijek bila i ostala njihovom jedinom religijom⁷ – ostajali nepromijenjeni i nepomaknuti.

Razlika između običnog čovjeka i pneumatika (*arif bi-Llah*) u tome je što se prvi duhovno realizira time što slijedi religijski “put,” kojim postaje

³ Ovo nije nipodaštavanje religije, nego činjenica da metafizičar ima, na prvom mjestu, potrebu za metafizičkom Istinom, pa tek onda za religijom.

⁴ Neko će reći da ga se, također, moglo naći u hinduizmu kao *džapa-yogu*. Ali hinduizam je zatvoren za svakog ko nije rođen u hindu kasti.

⁵ Ova širina i univerzalnost je utemeljena isključivo na Kur'anu, sunni, i metafizici, i ne predstavlja strani element u ovoj religiji.

⁶ Što ne znači da je intrinzički bolji ili spasotvorniji od drugih vjera. Islamska tradicija kaže “mi ne pravimo razliku među poslanicima Njegovim,” ili drugim riječima svaki je poslanik, iako nesumnjivo zaseban, u svojoj unutrašnjoj zbilji očitovanje Logosa; a što se može reći za utemeljitelje religija, moglo bi se reći, u istom smislu, i za same religije.

⁷ To bi se moglo reći i za svakog istinskog pneumatika. Dželaludin Rumi to očituje riječima: “Ja nisam ni kršćanin ni jevrej, ni zoroaster ni musliman. Ja nisam ni od Istoka ni od Zapada, ni od kopna ni od mora... Ja sam ostavio postrance dvojnost i uvidio da su dva svijeta jedan. Ja tražim Jedno, ja znam Jedno, ja vidim Jedno, ja zazivam Jedno. On je Prvi, On je Posljednji, On je Vanjski, On je Unutarnji.”

apsolutno *drugo* od samoga sebe, i time što napušta i nadrašta sebe; s druge strane, pneumatik – koji se rađa sa stupnjem spoznaje koja je većini obična svijeta krajnji domet – mora postati apsolutno *svoj*, i njegova realizacija se zasniva na raskrivanju njegove istinske naravi i na oslobađanju od negativnih egzistencijalnih ljuštura i ovojnica koje mu je nametnula sudbina, bilo kroz njegov život bilo kroz elemente koji se stječu rođenjem; pneumatik, da bi ozbiljio svoju istinsku prirodu, pored metafizičkog nauka, koji stoji na pročelju njegovog života, treba religijsko/tradicionalno, posvetno, obredoslovno i estetsko okrilje, tj. središte koje će mu pomoći da ozbilji svoju istinsku narav kroz duhovne potpore samoozbiljenja, kao što su molitva, meditacija, invokacija i vizuelno primanje očitovanja Uzvišenosti i Ljepote (*El-Dželal vel-Džemal*). To je razlika koja je, u isti mah, i apsolutna i relativna.⁸ Međutim, ona snažno pojašnjava ono što smo upravo rekli u prethodnom odlomku.

Kako bilo, prihvatanje nove religije, ili bolje rečeno smještanje u novo tradicionalno okrilje i podlaganje novom vjerozakonu, u slučaju Guénona baš kao i Schuona, bilo je posvemašnje, kristalno čisto, i nimalo manjkavo ili djelovito. Obojica su se zalagala da prihvatanje i ispunjavanje vjerozakona, šerijata i praktikovanje vrlina mora biti potpuno. Svi islamski šarti su bili u cjelosti poštovani i ispunjavani, a šerijatska rješenja, koja je Schuon ponekad donosio, bila su utemeljena isključivo na njegovom dubokom razumijevanju fikha i primjera iz najranije tradicije islama. Obojica su odbacivala miješanje religija, tj. sinkretizam. Čovjek je jedno biće a ne dva ili više njih, i kao takav on može efektivno i normalno živjeti samo jednu religiju, a ne dvije ili više. Ali ipak, naše pridržavanje samo jedne vjere ne smije nas učiniti zaslijepljenim i bezosjećajnim za očitovanja Istine, Ljepote, Svetosti i Uzvišenosti koja se javljaju u svetim osobama, svetim mjestima i sakralnoj umjetnosti i graditeljstvu drugih religija. Istina je viša od svih oblika, i Istinu čovjek treba znati – u mjeri u kojoj mu je dato da je zna – jer Istina će ga učiniti slobodnim.

Kada je imao 26 godina, Schuon je donio definitivnu odluku da se za sva vremena odvoji od okruženja koje ga je toliko tištilo i da se nastani negdje na Istoku. U to vrijeme u Alžiru, u Mostaghanemu, živio je veliki duhovni učitelj, predvodnik alavijsko-darkavijskog ogranka šazili tarike, Šejh Ahmad al-Alawi, koji je, prema riječima istaknutog profesora A. J.

⁸ Schuon kaže: “Pneumatik *spoznaje* ili *aktualizira* ono što ‘on jeste,’ dok ne-pneumatik spoznaje ono što on ‘mora postati’.”

Arberry, bio “čovjek čija je erudicija i svetost zazivala u sjećanje zlatno doba srednjovjekovnih mistika.”⁹

Čudnim spletom okolnosti, koji se ne bi dao opisati drukčije osim kao prst sudbine, Schuon je bio upućen prema ovom duhovnom učitelju o kojem isprva nije znao ništa. Par dana prije svoga polaska, šetajući lukom u Marseillesu, susreo je neke arapske mornare koji su bili derviši ovog velikog šejha. Upoznavši ga i uvidjevši njegove duhovne interese, osjetili su se slobodnim da govore o svome učitelju i tarikatu kojem su pripadali i da ga čak upute prema njemu.

Stoga se Schuon odlučuje otputovati u Mustaghanem, u Alžiru, gdje je bila tekija Šejha Al-Alawija. Tamo biva iniciran u tarikat i prima tradicionalno ime Isaa Nur ad-Din. Za vrijeme svog četveromjesečnog boravka u tekiji, piše i svoj prvi članak “Trojni aspekt monoteističke tradicije,” kojeg posvećuje Šejh Al-Alawiju i koji se uskoro pojavljuje u časopisu *Le Voile d'Isis*. Međutim, njegov rastanak sa Evropom, koji je trebao biti konačan, biva prekinut stalnim opsjedanjem francuske policije koja je nemilo gledala na boravak Evropljanina među Arapima i silno uznemiravala dervise i staroga šejha, već u to vrijeme prilično bolesnog i oslabljelog. Schuon, naprosto, više nije mogao ostati u Mostaghanemu i morao se vratiti natrag u Francusku.

Dvije godine poslije njegove inicijacije, i nekoliko mjeseci poslije smrti Šejha Al-Alawija, biva mu dodijeljena uloga mukadima od strane Šejhovog nasljednika, Sidi Adda ben Tounesa – uloga koju on nije ni tražio ni očekivao i koju je primio kao breme i časnu obavezu.

Funkcija mukadima podrazumijeva da osoba koja je vrši predstavlja šejha i tarikat, prenosi inicijaciju i uvezuje sa neprekinutim lancem prenositelja (*silsila*) koji vodi sve do Poslanika, kao i davanje savjeta vezanih za duhovni život.

Guénon, koji je vidio inicijaciju kao ključ razvoja duhovnog života, dragog srca je dočekao ovu vijest i u tome je vidio blagoslov i rješenje za sve one koji su pristupali i tražili inicijaciju u tradicionalni ezoterijski red. Od tada je tragatelje sa Zapada upućivao samo prema Schuonu koji je, kao prilično mlad čovjek, postao suočen sa veoma teškim zadatkom da bude duhovni vodič nemalom broju zapadnjačkih tragatelja – zadatkom kojeg je on, s Božijom pomoći, izvršavao na najuzvišeniji način.

⁹ Vidjeti predivnu biografiju Šejha Ahmeda Al-Alawija koju je napisao Martin Lings: *A Sufi Saint of the Twentieth Century: Shaikh Ahmad Al-Alawi, His Spiritual Heritage and Legacy*, The Islamic Text Society, London, 1993.

U dva navrata je posjetio Guénona u Kairu, jednom 1938. godine, i drugi put 1939. kada je bio u proputovanju za Indiju. Nakon ove druge posjete Guénonu i samo par dana poslije njegovog pristizanja u Bombaj, izbija II svjetski rat i on biva vraćen u Francusku i regrutiran u vojsku. Uskoro pada u zarobljeništvo, ali uspijeva pobjeći u Švicarsku, u kojoj će živjeti i djelovati kao šejh narednih četrdeset godina.

* * *

Rekli smo da je tokom svog boravka u Mostaghanemu Schuon napisao esej od iznimnog značaja koji se par mjeseci kasnije pojavio u časopisu *Le Voile d'Isis*. U ovom eseju, naslovljenom kao "Trojni aspekt monoteističke tradicije," Schuon po prvi put govori o "transcendentnom i suštinskom jedinstvu" triju monoteističkih vjera, judaizma, kršćanstva i islama, i njihovim zasebnim prirodama. Ovo jedinstvo u potonjim Schuonovim radovima bit će razrađeno i prikazano u mirijadama obzira i oblika, i prosegnut će daleko više i šire od triju semitskih religija.

Učenje o transcendentnom jedinstvu religija predstavlja srž Schuonovog pisanog rada i njegovu glavnu poruku. Ono podrazumijeva da se ispod svih religija, ili svih religijskih oblika, nalazi samo jedna Istina koja se kroz njih izražava. Ovu Istinu, koja očituje religije kao što bezbojna svjetlost očituje raznolike boje, Schuon u svojim djelima naziva *ispodpočivajućom religijom*, vječnom religijom (*religio perennis*), ili vječnom mudrošću (*sophia perennis*).

Da bismo ispravno razumjeli ovo jedinstvo, na umu moramo imati njegove strogo metafizičke razloge, koji se tiču raznolikosti i jedincatosti Božijeg objavljivanja ili stvaranja. Prije svega, moramo znati da je Bog Apsolut i Beskraj,¹⁰ i da se u Svom stvaranju posvuda objavljuje kao takav. Kroz čovjeka *kao takvog*, Bog se objavljuje kao Apsolut; dok se kroz raznolikost unutar čovječanstva, kroz mnoštvo zasebnih rasa i naroda od kojih je ono

¹⁰ U svojoj knjizi *From the Divine to the Human*, Schuon veli: "Ko kaže Apsolut kazao je Beskraj; Beskrajnost je unutarnji aspekt Apsoluta." Prema islamskoj tradiciji, On je Prvi i Posljednji (tj. Bespočetni i Beskrajni); *nije rodio ni rođen nije, i niko Mu ravan nije* (Kur'an). Naravno, ovaj aspekt beskrajnosti Apsoluta ne treba shvatati ni u smislu broja ni u smislu prostora niti bilo čega zamislivog ili iskustvenog; jer Apsolut je izvan svega ovoga; ali se ovaj Njegov unutarnji aspekt beskrajnosti odražava u svijetu kao – prividna – beskrajnost prostora i kao – prividna – beskrajnost brojeva itd... Neko će reći da je Apsolut nerazdjeljiv i da nema aspekata; to je sasvim tačno; ali ono što se naziva Božanskim Suštastvom ili Izvan-Bitkom u Sebi je Apsolut, Beskraj i Savršenstvo.

sastavljeno, Bog objavljuje kao Beskraj. Isto tako, kroz raznolikost religija, Bog se objavljuje kao Beskraj, dok se kroz njihovu isključivu zatvorenost u same sebe,¹¹ Bog objavljuje kao Apsolut. Religije su različiti “jezici” ili oblici razumljivi i prikladni različitim mentalitetima, rasama, narodima, u različitim vremenima i dobima. Dakako, Istina je jedna, kao što je i čovjek jedan, ali izražavanja Istine su raznolika, baš kao što je i čovječanstvo raznoliko u mnoštvu rasa i naroda na koje se prirodno dijeli.

Religija srebrnog doba, recimo, nije ista kao i religija bronзанog doba, jer ni stanje duha čovječanstva u tim dobima nije isto. Jednako tako, religija namijenjena mentalitetu naroda Dalekog Istoka, njihovoj zasebnoj prirodi, imaginaciji i senzibilnosti, ne može biti ista kao i religija namijenjena narodima sa Zapada; jer su ova dva mentaliteta posve različita – a njihova različitost se ponajbolje ogleda u tradicionalnoj i sakralnoj umjetnosti Istoka i Zapada koja predstavlja zornu sliku zasebnosti njihovih duša.

Pored izlaganja transcendentnog jedinstva religija, u Schuonovom radu se ističe i moćna kritika modernog svijeta, te modernih filozofa i filozofskih sistema. Njegov zadatak nije bio samo da izloži transcendentno jedinstvo Istine u mnogim religijskim formama i tradicijama, nego i da vrati osnove praizvornog koncepta Apsoluta na Zapad, da razruši mnoge moderne filozofske i metafizičke sisteme zasnovane na zabludi, “mišljenju,” i relativizmu, a ne na Istini, intelekciiji i prirodi stvari.

Metafizika nije ni Istočna ni Zapadna, ili ona je i Istočna i Zapadna. Njezin predmet je Zbilja, koja je jedincata i sveobuhvatna, i neovisna od svega. Metafizika može biti izražena u različitim simbolizmima i jezicima; u jeziku i terminologiji različitih religija. Bila ona izražena u hinduzimu, budizmu, taoizmu, kršćanstvu, islamu ili bilo kojoj drugoj tradiciji, ona uvijek ostaje biti jedna i ista koja govori o Apsolutu i istinskoj naravi stvari.

Ono što odlikuje metafiziku u Schuonovom djelu, jeste temeljno razlučenje između Apsolutnog i relativnog, *Atme* i *Maye*, i potom, u samoj relativnosti, razlučenje “relativne apsolutnosti” koja je *apsolutna* u odnosu na druge relativnosti, ali relativna u odnosu na samoga Apsoluta. To porađa metafizičku koncepciju “relativnog Apsoluta.” Ova koncepcija je za mnoge nesumnjivo sporna, ali ona je sasvim ortodoksna i, osim u Schuonovim radovima, javlja se i u metafizičkim izlaganjima velikih metafizičara u svim

¹¹ Jer svaka je religija zaseban svijet zatvoren u samog sebe, koji nema potrebu za drugim jednako mogućim, svjetovima. Poput solarnog sistema: u njemu imamo jedno Sunce koje je dovoljno i koje gasi potrebu za bilo kojim drugim suncem.

pravovjernim tradicijama, kao što su Shankara, Platon, Ibn 'Arabi, Meister Eckhart, sv. Gregorije Palama, kao i u knjigama bosanskog sufijskog učitelja Šejha Mustafe ef. Čolića (1921-2004), neupitno velikog metafizičara, koji u svom obimnom opusu (više od četrdeset knjiga) metafiziku izlaže do začuđujućih detalja temeljeći se samo na Kur'anu i sunnetu.¹² Zato, napravimo ovdje usporedbu između Čolića i Schuona.

Kod Schuona, dakle, postoji temeljno razlučenje između Apsoluta i Relativnosti. Izvan-Bitak je Apsolut u svom samom Suštastvu; Njegovo *projiciranje* ili *samoodređenje* daje Bitak, koji je prva Relativnost. Očitovanje Bitka daje svijet, ili Egzistenciju u najširem smislu; ili Bitak stvara Svijet. U odnosu na Egzistenciju i sva stvorenja koja se u njoj javljaju, Bitak je Stvoritelj, Bog, i Gospodar. Stoga Schuon ovdje razlikuje između *apsolutnog Apsoluta* (Izvan-Bitka ili Božanskog Suštastva), i *relativnog Apsoluta* (Bitka) koji je pokazanje Izvan-Bitka Samome Sebi, i u odnosu na svijet određenje Izvan-Bitka kao sveopćeg Gospodara i Boga. Dakle, Bog i Božanska Suština nisu isto. Bog je relativan, a Božanska-Suština je apsolutna.

Isto tako, kod Mustafe Čolića se javlja razlučenje između Apsoluta i Univerzuma (Relativnost). Čolić, čije se izlaganje ne dotiče sa filozofskom terminologijom, govori o "samoobznanjivanju" i "samoimenovanju" Apsoluta, "Svevišnjeg Allaha," koje odgovara "projiciranju" i "samoodređenju." Dakle, kada se Apsolut obznanjuje, On se obznanjuje prvo Sebi u Svom vlastitom Znanju, i tu prvu obznanu Čolić naziva Obznanbenim Univerzumom; ako govori u skladu s Kur'anskim učenjem o Božijim Imenima, onda obznanjenje naziva imenovanjem, pa prvu Obznanu oslovljava Imeniteljem ili Ismu'Llahom.¹³ Ismu'Llah je svjetski Subjekt, ili svjetski Halifa i Gospodar. Dakle, ono što je u Schuona "Izvan-Bitak" i "apsolutni Apsolut" kod Čolića je Apsolut, ili "Svevišnji Allah"; opet, ono što je kod Schuona "Bitak" i "relativni Apsolut," kod Čolića je Apsolutni Obznanbeni Univerzum ili Ismu'Llah, koji je Stvoritelj, svjetski Gospodar i ljudski Bog, ali u isti mah "Allahov posvemašnji Rob koji nema ništa svoje pa ni svoje

¹² Čak se ne može govoriti o tome da je svoju terminologiju pozajmljivao od drugih sufijskih metafizičara. Njegove su knjige nepresušna riznica čistih metafizičkih spoznaja. Posebno vidjeti slijedeće radove: *El-Evradu vel ezkaru* (Visoko, 1998.), *Et-Tarikatu Muhammedijetu-l-Islamijetu* (Visoko, 1998.), *Zbirni ilmihal islamizacionih stanja i pitanja za odrasle i dorasle* (Visoko, 2001.); izdavač ovih knjiga je Tekija Šejh Husein Baba Zukić, Živčići-Fojnica.

¹³ U svojim knjigama, pored imena *Ismu'Llah* on evidentira i mnoga druga kao što su *Abdu'Llah*, *Ilahu'Llah*, *Fatire-s-Semavati vel erd*, *Emru'Llah* itd...

egzistencije ni individualnosti.”¹⁴ Allah i Ismu’Llah su *Kenzun mahfijun*, Riznica skrivena, posvemašnja tajna; obznanjivanjem Ismu’Llaha, otvara se Riznica i obznanjuje svoje beskrajno blago i nastaje “svijet,” kojeg Čolić naziva sveopćim Halkom, Stvorenošću i *univerzalnim obznamenim univerzumom*.

Prema Schuonu,¹⁵ Izvan-Bitak je po sebi Apsolut; a budući Apsolut, On je i Beskraj; kao Apsolut i Beskraj, On je Savršenstvo. Kao Savršenstvo, On je Vrhovno Dobro, a prema sv. Augustinu “u naravi Dobra je *voljenje* da se obznanjuje.” “Kao Vrhovno Dobro,” napisat će Schuon, “Apsolut-Beskraj ne može a da ne projicira svijet.” Otuda se u kršćanstvu kaže da je svijet stvoren iz ljubavi Božije, a u islamu iz Njegove želje za obznanjenjem.¹⁶

O Izvan-Bitku, koji je Jedina i Vrhovna Zbilja, znamo samo da On “jest”, da ne podliježe “nikakvom ograničenju i određenju” i da pri Sebi “nema nikakva nesavršenstva”; drugim riječima da je “Apsolut, Beskraj i Savršenstvo,”¹⁷ i sve to na posve transcendentan način, način koji izmiče vremenu, prostoru, “i bilo kakvoj mogućnosti rezonovanja i zamišljanja,”¹⁸ ali koji se u stvorenosti održava kao “jestost” stvari, ili beskrajnost prostora, brojeva i vremena, ili kao ljepota, sklad, i dobrota stvari.¹⁹ Izvan-Bitak je u Sebi nepoznatljiv, ali o Njemu znamo na osnovu Njegovih obznana.

Ovo nas vodi ka koncepciji Logosa koja ima veoma značajno mjesto u Schuonovom djelu. Za njega je Logos višeznačan i može označavati, na prvom mjestu, “oličenje” Bitka u Izvan-Bitku, kosmosa u Počelu, relativnog u Apsolutnom – ili kod Čolića “Ismu’Llaha” u Apsolutu. Naravno, Logos je i “odražavanje” Apsolutnog u stvorenosti, što se može razmatrati pod obzirom svekozmičke ljepote, dobrote, vrline, sklada, simbolizma; i također, u religiji, pod obzirom Objave, Poslanika, Avatara, Sakramenta. Sada, prvo oličenje

¹⁴ M. Čolić, *Et-Tarikatul Muhammedijetul islamijetu*, Visoko, 1998., str. 131.

¹⁵ Isto se može naći i kod Čolića.

¹⁶ I u ovome se objavljuju prirode ovih religija, u slučaju kršćanstva, koje je put ljubavi, a u slučaju islama, koji je put spoznaje i znanja. Vidi: Frithjof Schuon, *Razumijevanje islama*, El-Kalem, Sarajevo, 2008., poglavlje “Islam”.

¹⁷ F. Schuon, *From the Divine to the Human*, World Wisdom, Bloomington, 1993. Poglavlje “The Interplay of the Hypostases”.

¹⁸ M. Čolić, *El-Ezkaru vel Evradu*, Visoko, 1998., str. 16.

¹⁹ F. Schuon, *From the Divine to the Human*, World Wisdom, Bloomington, 1993. Poglavlje “The Interplay of the Hypostases”.

Relativnog u Apsolutnom, mogli bismo nazvati *nestvorenim Logosom*, dok odražavanje Apsolutnog u Relativnom, možemo nazvati *stvorenim Logosom*.²⁰

Oličenje Relativnosti u Apsolutnosti je “silazno,” i daje očitovanje i svijet; “održavanje” Apsolutnosti u Relativnosti je “uzlazno” i ujedinjujuće. To, prema Schuonu, znači da čovjek koji se usklađuje sa dobrotom, vrlinom i skladom, ili koji kontemplira Ljepotu i Simbol, jedini se s onim što očituje Apsolut – a to je upravo Logos – i na taj način sa Samim Apsolutom. Zato čovjek mora praktikovati vrline, boraviti u prirodi, voljeti Ljepotu, svoju životnu sredinu ukasiti sakralnom umjetnošću i suštinski valjano slijediti poslanika religije kojoj pripada. Što se tiče *avatara* ili poslanika, koji su također Logos, u različitim religijama su oni ili utjelovljena Riječ ili Univerzalni Intelekt. Preko njih ili dolazi objava od Boga ili su sami ta Objava, ali uvijek, u krajnjem razmatranju, oni su put usklađenja s Božanskim.

U djelima M. Čolića cjelokupno obznanjivanje Apsoluta se oslovljava slavom i hvalom Božijom. Kao *stvorenog Logosa* – iako se kod njega ovaj termin ne javlja – u historijskom smislu, on promatra poslanika Muhammeda. Ime Muhammed on vraća njegovom esencijalnom značenju “Sveslavni” i osobu Poslanikovu tumači kao krunsku slavu sveukupnog obznanjivanja Božanskog, kroz kojeg Bog postaje posve Slavljeni i Hvaljeni. To je poput uosobljenja i očovječenja hamda i slavljenja Boga. Muhammed je, zapravo, Čovjek-Ime koje znači “Allah je Sveslavni.” U svojoj nebeskoj zbilji, prema najdubljem učenju sufizma, koje se može naći kod Ibn Arabija kao i kod drugih sufija, Poslanik je *Nur Muhammedi* ili *Haqiqa Muhammediyyah*, što u krajnjem razmatranju nije ništa drugo nego Logos.

* * *

Pored cijenjenih filozofskih knjiga, kojih u njegovom sveukupnom opusu ima više od dvadeset, Schuon je bio i vrlo plodotvoran pjesnik. Njegov pjesnički talenat se iskazao još u njegovoj ranoj mladosti, ali se u svoj svojoj raskoši očitovao tek potkraj njegovog života. Dvije godine prije svoje smrti, Schuon je započeo pisati didaktičke pjesme na njemačkom jeziku, i nedugo prije svoga preseljenja na bolji svijet, završio je ovaj zadivljujući pjesnički opus. Za te dvije godine napisao je preko tri hiljade i pet stotina

²⁰ Vidjeti u: William Stoddart, *Prisjećanje u svijetu zaboravljanja*, Dobra Knjiga, Sarajevo, 2009., str. 85.

pjesama, koje je opisao kao didaktičku poeziju, to jeste, poeziju namišljenu da podučava mudrosti i u njoj je sažeto njegovo cjelovito učenje. Sve ove pjesme do sada su objavljene na izvornom njemačkom i u prijevodima na francuski i engleski jezik. U svom predgovoru zbirci Schuonove poezije naslovljenoj *Songs without Names*, William Stoddart piše: “Ove pjesme pokrivaju svaki mogući aspekt metafizičke doktrine, duhovnog postupka, duhovne vrline i uloge i funkcije ljepote. U njima su izražene sve zamislive nijanse duhovnih i moralnih savjeta – i to ne samo na općenit način, nego sa velikom prisnošću, detaljima i preciznošću. One pokazuju nevjerovatnu oštrinu, dubinu, obuhvatnost, i samilosnost. One su njegov posljednji dar svijetu, njegova oporuka, i ostavština.”²¹

Spvom svojom prirodom nastojao je očitovati Istinu i druge voditi ka Istini. Još u djetinjstvu pokazivao je izrazit slikarski talent koji se kasnije, u srednjem životnom dobu i u starosti, izrazio u prelijepim slikama, zasnovanim na počelima i kriterijima sve sakralne umjetnosti, kojima je oslikao teme praiskonske i mističke ljepote vezane za dostojanstveni svijet Indijanaca Sjeverne Amerike, kao i za Nebesku Ženstvenost, to jeste, oslobodujuću Beskrajnost Izvan-Bitka, Božijega Imena - *Hiya*, ili Božije Milosti - *Rahmah*, i Ljepote - *El-Džemal* koja se u svim sakralnim civilizacijama i religijama manifestira i očituje, ali drugačije zove.²² Ovim slikama je nastojao izraziti izvjesne metafizičke obzire, duhovne vrline i bereku protosemitskog svijeta; one se odlikuju velikom interiorizirajućom snagom koja pozitivno djeluje na dušu kontemplativnih posmatratelja.

Schuon je imao veliko zanimanje za sve oblike Božijega obraćanja čovjeku. Osim semitskih religija i religija Dalekog Istoka, on se interesovao i za urođeničku religiju Indijanaca Sjeverne Amerike. U njihovoj tradiciji i njihovoj bliskosti netaknutoj prirodi, njihovom životu ispunjenom darežljivošću, herojskom hrabrošću, i plemenitošću vidio je dostojanstvo i ljepotu primordijalne religije. Nekoliko poglavlja u svojim knjigama je posvetio šamaničkoj tradiciji američkih Indijanaca, još u vrijeme kad nije bilo ozbiljnog naučnika koji bi pisao o tome. Bio je duboko svjestan ugroženosti ove tradicije koja je doslovno bila u nestajanju, i svome učeniku Joseph Epes Brownu savjetovao je da provede nekoliko godina sa indijanskim mudracem

²¹ Frithjof Schuon, *Songs without Names* (volumes VII-XII), World Wisdom, Bloomington, 2006., str. 9.

²² U hinduzimu je to Lakhshmi, u svijetu kršćanstva i islama Djevica Marija / hz. Merjema, u svijetu Asteka princeza Tonatzin, kod Indijanaca Pte San Win, itd...

i svecem Black Elkom koji mu je u tom periodu povjerio važna znanja o svetim obredima njegovog plemena. Brown je na osnovu toga kasnije napisao knjigu *The Sacred Pipe: Black Elk's Account of the Seven Sacred Rites of the Ogallala Sioux* koja danas predstavlja najreferentniju knjigu vezanu za indijansku tradiciju.

Sjevernu Ameriku je posjetio pet puta u periodu od 1959. do 1980. godine. Na tim putovanjima obišao je mnoga plemena Indijanaca američkih ravnica i planina, kao što su ona Lakota, Oglala, Absaroka, Chayyena, Soiuxa, Crowa, i drugih. 1980. se finalno seli u američku državu Indijanu, u područje grada Bloomingtona, gdje je na domak šume naseljene orlovima i jelenima živio do kraja života zajedno sa svojom suprugom, okružen mnogim svojim dervišima.

Posljednjih dvadeset godina njegovog života bile su označene njegovim, reklo bi se, posvemašnjim brisanjem i gašenjem u Božijoj Istini.

5. maja 1998, ustao je rano u zoru, kao što je i uvijek u životu činio, da klanja jutarnju molitvu. Nemalo zatim, prešao je u blizinu Vječno Živog, spominjući Vrhovno Ime.

Danas počiva na rubu šume koju je toliko volio ■

* * *

Na kraju donosimo jedan tekst²³ Frithjofa Schuona, jer o njegovoj duhovnoj zbilji ništa snažnije ne govori od njegovih vlastitih riječi:

Tekst 907

VOLJETI SVJETLOST I ZRAK

Svaki čovjek voli živjeti na svjetlosti i na svježem zraku; niko ne voli biti zatvoren u tamnom, zagušljivom tornju. To je razlog zašto bi čovjek trebao voljeti vrline, i to je, isto tako, razlog zašto trebamo mrziti poroke. Nijedan čovjek koji uživa na svjetlosti i zraku neće ni pomisliti da kaže: "Ja

²³ Frithjof Schuon je napisao i oko hiljadu i dvjesto ovakvih kratkih tekstova, koji su služili strogo kao tarikatski dokumenti, i nikada nisu objavljeni, izuzev možda njih desetak. Jedan od tih je i ovaj tekst kojeg prenosimo iz apendiksa njegove knjige *The Transfiguration of Man*.

sam Sunce” ili “Ja sam nebo”; čovjek voli ozračje svjetlosti i zraka, pa iz toga razloga i zalazi u njega. Otuda slijedi da čovjek mora zalaziti i u vrline i to stoga što se one nameću svojom samom prirodom i stoga što čovjek voli biti u njihovom okruženju.

Ponosan / ohol čovjek, kada mu se spočita za njegovu grešku, tu grešku ili poriče ili umanjuje, dok u isto vrijeme, svojim ciničnim individualizmom, tvrdi da na nju ima pravo, govoreći: “Ali to je ono što ja jesam”; što je u temeljnom smislu dijabolično, jer jedino Bog ima pravo da kaže: “Ja sam to što jesam.” Ponosan čovjek ili poriče svoje greške ili se diči njima, a posljedica ovakvog stava je da on preuveličava greške drugih, ili čak da projicira svoje vlastite greške – ali ovaj put bez njihovog umanjivanja – na druge ljude, uključujući i one koji u sebi nemaju ni traga takvim greškama, ili čak najviše na ove ljude, kao iz neke vrste osvete.

Ponizan / skroman čovjek, naprotiv, ne vjeruje da ima pravo na grešku, i *a fortiori* on ne vjeruje da posjeduje greške koje bi trebao voljeti. Poniznom čovjeku draže je da bude prosjak na svjetlosti i na svježem zraku, nego kralj u tamnom i zagušljivom tornju; i on čak i ne sanja da ustvrdi da je njegova tama zapravo svjetlost, ili da je on sam svjetlost.

Zasigurno, ponosan čovjek može imati prirodne kvalitete; ali se njemu nikada ne smije praštati i povlađivati zbog tih kvaliteta; niko ne smije voljeti ono što Bog ne može voljeti ■

FRITHJOF SCHUON – PRESENTER OF UNIVERSAL DIVINE TRUTHS

Asim Delibašić

Summary

The intention of the essay is to present the personality of one of the greatest presenters of universal and eternal divine truths in recent times, in a world alienated from both Truth and God - Frithjof Schuon. He was born to a family of German descent. His father, Paul Schuon, a concert violinist and a professor at the Basel Conservatory, was a broadminded man with profound interest in traditional cultures and religions of the East. Through his father's interest Frithjof Schuon learned about Bhagavad-Gita and the Qur'an at a very early age, and this influenced his life and his intellectual and spiritual development.